

Emilija Mijić

emamijic@yahoo.com

Primena folklornog dijamanta na idiokulturi novobeogradskog bloka 63**Apstrakt:**

Rad je zasnovan na elaboraciji folklornih narativa, folklorne komunikacije, ponašanja i grupnih identiteta na primeru ispitanika iz novobeogradskog bloka 63. U osnovi je baziran na uličnom folkloru, jer grupacija o kojoj je reč, svoje slobodno vreme provodi na ulici, a s obzirom na to da rade ulične poslove, prostor u kome provode većinu dana jeste upravo ulica. Ova grupacija ima specifičan sleng, kao i gestikularni pozdrav, te su upravo kroz folklornu komunikaciju oni sebe odredili kao jedinstvenu i posebnu grupu, sa izraženim lokalnim identitetom. Cilj rada jeste da se potvrdno odgovori na pitanje Ričarda Dorsona "Ima li folkloru u gradu?" i da pokaže kako se analiza folklornih narativa može izvesti na primeru male, urbane grupe u Beogradu. Cilj istraživanja jeste da se utvrdi da li se ispitivana grupacija, koja je puna kontradiktornosti unutar svog pogleda na svet, može svrstati u kategoriju podkulture grupe čiji je identitet nastao simbiozom teritorijalnog identiteta, lokal patriotizma i pogleda na svet različitih podkulturnih stilova i vrsta.

Кljučне речи:

folklorni dijamant, idiokultura, teritorijalni identitet, subkultura, Novi Beograd, 63.blok

Američki mikrosociolog i folklorista Geri Alan Fajn u svom analitičkom metodu nazvanom *folklorni dijamant* izdvaja četiri osnovna elementa analize, a to su: socijalna struktura, lični imperativi, dinamika performansa i narativni sadržaj. S obzirom na to da idiokultura¹ iz 63.

---

¹ Pojam je preuzet iz G. A. Fine, Small groups and culture creation: The Idioculture of little league baseball teams, *American Sociological Review* 44, University of Minnesota 1979, 733-745, a označava sistem znanja, verovanja, ponašanja i običaja koje dele članovi interaktivne grupe. Ona služi kao baza za dalje interakcije. Takođe termin idiokultura se odnosi na grupu ljudi koji se samodefinišu i omogućava njenim članovima da osećaju pripadništvo. U okviru ovako definisane grupe događa se ideosinkretska adaptacija masovne kulture, koja se zbiva u prevashodno malim zajednicama i proističe iz unutargrupne interakcije. Smatram da ispitivana grupacija zadovoljava sve pretpostavljene kriterijume i da je slobodno možemo nazivati idiokulturom, jer se pre svega samoodređuje kroz sistem znanja, ponašanja i načela, a ne predstavlja neku izolovanu grupu, već zajednicu u čijim se folklornim narativima i praksama jasno očitava uticaj masovne kulture i selekcija sadržaja. Na osnovu ovih zapažanja odlučila sam se za korišćenje ovog termina da bih u radu opisala ispitivanu grupu.

bloka ne sadrži sve elemente koje je autor predložio, na osnovu sakupljene građe selektovani su elementi koje ću analizirati i varijable koje ću uključiti u analizu. Analiza će teći redosledom koji je u *folklornom dijamantu* predložen i kreće od socijalne strukture odnosno „spoljašnjeg faktora“, a završava se analizom narativnog sadržaja, praktično, jedinom „zavisnom varijablom“.

Istraživanje je izvršeno u severnom delu novobeogradskog bloka 63. Ispitivana grupa se sastoji od petnaestak mladića, koji svoje slobodno vreme uglavnom provode ispred lokalnog dragstora ili u „šumici“ (delu parka ispred zgrade). Pojedinci se u toku dana smenjuju, ali postoje trenuci kada se svi okupe, a to je najčešće predveče.

Metod prikupljanja narativa i informacija o grupi bio je spontani intervju, jer ova grupacija ne poštuje formalizam, tako da sa sigurnošću tvrdim da ne bi želeli da odgovore na upitnike ili bilo koji vid uređene i formalne konverzacije.

Socijalna struktura

Klasna struktura u analizi narativa ukazuje na unutrašnju tenziju i podeljena osećanja koju populacija koja pripada jednoj klasi gaji prema drugim klasama.

Ispitanici su u blokovima, praktično, prva generacija koja je rođena i odrasla u Beogradu. Većina ispitanika, koji se okupljaju u 63. bloku, ima završenu srednju školu, a nije mali broj ni onih koji imaju samo osnovno obrazovanje. Mnogi nisu završili srednju školu uglavnom zbog načina života koji su u tom periodu vodili, a koji je bio usko povezan sa pank i buntovničkim načelima. Bez obzira na to što nemaju formalno obrazovanje, opšta kultura i informisanost su im na zavidnom nivou i imaju široka interesovanja. Druže se i sa ljudima koji imaju visoko obrazovanje ili studiraju, i u svakodnevnom razgovoru se ne oseća razlika u nivou obrazovanja.

Svi ispitanici potiču iz radničkih porodica, većina nije putovala izvan granica države. Zbog finansijskih nemogućnosti da se osamostale, uglavnom žive u zajednici sa roditeljima. Primetila sam da je ovakav vid stanovanja učestao u 63. bloku. Čak i kada zasnuju porodicu, ostaju u roditeljskim stanovima. Ispitanici to pripisuju katastrofalnoj situaciji kakva je bila devedesetih godina i sadašnjem trenutku u kome ne mogu da nađu bolje plaćen posao. Bez obzira na stil života, većina ispitanika, pogotovo onih koji imaju između 25 i 30 godina, već dugo rade i finansijski ne opterećuju roditelje.

Mlađe ispitanike, koji sada imaju po dvadesetak godina, izdržavaju uglavnom roditelji i retko ko od njih radi, a većina ne studira.

Zbog nivoa obrazovanja i ličnog izgleda, pripadnici 63. bloka rade različite ili fizičke poslove. Zbog poslova kojima se bave, nemaju fiksno radno vreme i imaju mogućnost da rade nekoliko dana u nedelji, a da ostalih dana budu slobodni.

Kao i na prostoru celog Novog Beograda, ogleda se tenzija prema *krugu dvojke*, koju ispitivana grupacija ističe u šaljivom kontekstu, upotrebljavajući izraz *krug osamdeset dvojke* da opiše prostor u kome ona živi, reflektujući izraz koji koriste stanovnici centra grada na njihovu lokalnu sredinu. Ispitanici imaju prijatelje koji žive u centru grada i ne gaje animozitet spram svih ljudi iz centra, već se u njihovim narativima ogleda negodovanje prema elitizmu i snobizmu, koje povezuju sa pojedincima kojima je jedini adut to što su rođeni u centru grada i imaju poreklo koje se percipira kao elitističko.

Takođe, u tekstovima bendova koje čine pripadnici 63. bloka, ogleda se animozitet spram kriminala i ljudi koji su na nelegalan i sumnjiv način došli do velikih količina novca i brzo prešli iz niže klase u višu.

S druge strane, u *legendi o Špiri đubretaru* - radniku gradske čistoće koji je 2003. godine obavljajući svoj posao pronašao dva pitona u kontejneru i nakon toga „proslavio“ 63. blok, o kome se pisalo u dnevnim novinama, i izraženim oduševljenjem u svakodnevnoj komunikaciji, kada pored ispitivane grupe prođe kamion gradske čistoće, ova idiokultura iskazuje benevolentan stav prema klasi koja je u društvu označena kao najniža. Legenda koja je najrasprostranjenija u ovoj grupi i koja se često priča, jeste upravo vezana za pripadnika najniže klase.

Uočeno ponašanje u koliziji je sa mišljenjem Gerija Alana Fajna, da klasa koja je na višoj lestvici od najsiromašnije oseća odbojnost prema potonjoj, jer se boji da bi mogla lako skliznuti nazad ka njihovom statusu².

Osećanja ispitanika iz 63. bloka su inverzna osećanjima koja potcrtava Fajn, a to su anksioznost, milosrđe i snishodljivo sažaljenje. Za razliku od Fajnovog modela, ispitanici glorifikuju najnižu klasu, smatrajući ih hrabrima (to se vidi u *legendi o Špiri*, kada mu ispitanici u priči pripisuju osobine mitološkog junaka) i sposobnima da svojim radom zarade za život.

Ispitanici spadaju u nižu srednju klasu, tako da bi, po Fajnovom zapažanju, oni trebalo da osećaju još veću odbojnost prema najnižoj klasi, jer su još bliži granici sa njom, nego srednji stalež, pa tako lakše mogu skliznuti na dno staleške lestvice.

Pretpostavljam da je njihovoj otvorenosti ka najnižim slojevima, doprineo prostor u kome rade, a to je ulica, na kojoj je zaposlena i najniža klasa i sa kojom se na tom planu mogu saosećati. U ovakvom ponašanju

---

² G. A. Fine, *Manufacturing Tales: Sex and Money in Contemporary Legends*, University of Tennessee Press 1992, 8.

ogleda se namerna i naglašena ironija, upućena višoj klasi i elitnim slojevima, koja se iz percepcije ispitanika, gnuša najnižih slojeva društva. Pošto se na ovaj način ponašaju u javnom prostoru, kada se nalaze u bloku i kada su u centru grada, svi prolaznici su recipijenti, pa je na taj način njihova poruka dostupna i višoj klasi. Kroz narative upućene i višoj i nižoj klasi, konstruišu se moralna načela koja podržavaju rad i poštenje, a po mom mišljenju, potiču iz porodice, odnosno miljea radničke klase, koja je svoja načela imputirala u vrednosni okvir ispitanika.

Fajn, kao bitan ističe i odnos prema javnim ličnostima i bogatima, prema čijoj poziciji bi pripadnici niže klase trebalo da gaje osećanja zavisti i divljenja³.

Ispitivana idiokultura u narativima ističe ambivalentan odnos prema bogatstvu, a prema političarima, koji spadaju u kategoriju javnih ličnosti, gaji sa jedne strane animozitet, a sa druge strane ima podrugljiv stav. U angažovanim tekstovima „Promena“ i „Ilegala“ *Bomb Squad*⁴, istaknuta je kritika postojeće vlasti, političara i situacije u zemlji, za koju su oni odgovorni. Podrugljiv stav koji ima funkciju humora unutar grupe, ispoljava se u šalama i čitavoj narativnoj konstrukciji oko partije PUPS i njihovog lidera, koju sam objasnila u odeljku o grafitima i internet komunikaciji.

Prema javnim ličnostima, s obzirom na to da su ispitanici pobornici *trash* kulture i kiča, divljenje iskazuju slušanjem i obožavanjem junakinja turbo folka, neretko onih zaboravljenih, koje su bile popularne devedesetih godina. Ističem da je, u vreme ekspanzije ove vrste muzike, ispitanici nisu slušali, a da je sada koriste u funkciji karikiranja i podsmevanja „kvazi“ urbanim likovima koji, sa druge strane, ističu načelno gađenje prema ovoj vrsti muzike kao svoje jedino sredstvo urbanosti.

Demografska podela se odnosi na „pripisane“ statuse pod kojima se podrazumevaju etnička, rasna i rodna pripadnost, koje su karakteristične za sve heterogene, multikulturalne zajednice. Ove pozicije konstantno upućuju i koriste članovi društva da bi dali osnove za različite statuse i odgovore⁵.

Na primeru 63. bloka, prepoznaje se podeljenost unutar grupe prema statusima koje treba pripisati etničkim, rasnim ili drugim grupama. S jedne strane, pošto postoji dosta skinheda u bloku, oni, sledstveno načelima njihove subkulturne grupe, gaje animozitet prema romskoj populaciji i ostalim ne-Srbima, ali ne postoji narativnost u iskazivanju njihovog stava kada se nalaze u ispitivanoj grupi. Uglavnom se iskazivanje njihovog stava

³G. A. Fine, *Manufacturing tales...*, 8.

⁴Bomb squad je hard kor bend čije članove sačinjavaju pripadnici 63. bloka

⁵Ibid, 9.

svodi na po koju rečenicu i nema komunikacijske interakcije sa ostatkom grupe.

S druge strane, pojedinci iskazuju benevolentan stav prema ovoj populaciji, koji se može videti iz pozdravljanja sakupljačima kartona koji su najčešće Romi. Kada se nađu u njihovoj blizini, neki od ispitanika se trude da stupe u komunikaciju sa njima. Tako, ispitanik koji na ulici prodaje Halo oglase, zna imena i ostvaruje komunikaciju sa romskom decom koja na tom mestu prose. Ovakvo ponašanje bih pripisala egzotizmu, koji je veoma razvijen kod mojih ispitanika, ali i želji za dekonstrukcijom stereotipa koji vladaju u društvu.

Jedan od ispitanika, predstavlja se kao vatreni obožavatelj Amerike i svega što proizvede američko društvo. Iako kaže da „ne voli da pije ništa što nije alkoholno“, sa ponosom ističe da pije Coca-colu, jer „je to američko piće, a ništa američko ne može da bude loše“. Kontekst u kome narator ističe ove stavove je srpsko društvo u kome Amerika ima lošu reputaciju, zbog bombardovanja i mešanja u srpsku politiku. Smatram da u osnovi tog čina leži želja za kontriranjem opštim stavovima i provociranje okoline. One predstavljaju sredstvo za davanje šireg stava o srpskom društvu i potrebu za ličnim eksponiranjem, koju ću kasnije objasniti.

Međutim, rasni otklon ispitivana grupacija gaji prema Kinezima. Često se mogu čuti šale na njihov račun, kao i stereotipi o njihovoj nehigijeni ili glasine o njihovim kriminalnim potezima. U tim narativima izvršena je demonizacija ove populacije i provlači se element „teorije zavere“ u pričama vezanim za njihov dolazak u Srbiju i sahranjivanje. Priče koje se tiču masovnog dolaska Kineza u Srbiju imaju fantastične elemente i spadaju u narative o teorijama zavere.

Razlog zbog koga ispitanici koriste i konstruišu ovakve narative, iako naizgled rasistički, počiva na teritorijalnim principima. Naime, Kineski tržišni centar nalazi se u blokovima, a veliki deo sedamdesetog bloka su naselili Kinezi. Samim tim, većina stanovnika blokova, pa i ispitivana grupa, osećaju anksioznost, jer smatraju da je njihova teritorija ugrožena, a izražavaju je u narativima rasnom podeljenošću i stereotipijama, jer je to najlakši i najefikasniji način da obeleže ovu grupu i da afirmišu svoje stavove.

Institucionalne strukture se odnose na institucije koje propisuju i sankcionišu ponašanje pripadnika društva i ujedno prenose postojeće norme i vrednosti. Fajn ističe socijalizaciju i društvenu kontrolu kao najvažnije elemente institucionalne strukture⁶.

Zbog načela subkulturnih grupa, muzičkih pravaca i ideoloških stavova, koji koegzistiraju u ovoj idiokulturi, državna institucija prema

---

⁶ G. A. Fine, *Manufacturing tales...*, 12.

kojoj se pretpostavlja neprijateljski stav jeste policija. Tako je ispitivana grupacija koktelu koji je osmislila (vodka, guarana i sok od kruške) i koji prave i piju u svečanim prilikama – kada se dešava neki važniji koncert ili grupno negde putuju, nadenula naziv „Smrt Policiji“. U bloku se često mogu čuti anegdote u kojima je reč o tome kako je neki od ispitanika nadmudrio (glupog) policajca ili je uspeo da napravi neki prekršaj, a da ne bude uhvaćen.

Mreža društvenih odnosa

Svaki socijalni sistem karakterišu interpersonalni odnosi i veze. One nisu bazirane isključivo na izboru pojedinca, već zavise i od strukture sistema. Difuzija folklornih narativa zavisi od individualnih, ali i viših, društvenih veza⁷.

Blokovi su najrazuđeniji deo Novog Beograda u kojima živi veliki broj stanovnika. Brojnost je uslovljena arhitektonikom prostora, jer najveći procenat zgrada čine kaskadni soliteri u kojima, u zavisnosti od visine, postoje ulazi sa čak stopedeset stanova. Kada sam počela istraživanje, otišla sam sa pretpostavkom da je komunikacija na širem nivou, među susedima slaba, upravo zbog načina gradnje i organizacije prostora, koje sam prethodno navela.

Zbog glasne priče i agresivnog izgleda mojih ispitanika, a ponekad i ponašanja, otišla sam sa pretpostavkom da komšiluk oseća animozitet prema njima. Iznenadila me je međusobna povezanost i neposrednost, i starih i mladih, stanara bloka 63 sa ovom grupom. Da su komunikacijski odnosi čvrsto strukturirani, uverila sam se i u situacijama kada su ispitnici spontano počeli da govore o komšijama i njihovim situacijama u porodici, a te priče su često bile strukturirane kao tračevi i glasine.

Mogućnost za ovakav vid kolektivnosti stoji u činjenici da blokovi, iako imaju puno stanovnika i obuhvataju veliki prostor, imaju jednu osnovnu školu, iz koje se sve osobe iste generacije poznaju, a posredno su, preko drugova iz škole, upoznavali i njihove sestre, roditelje i na taj način širili poznanstva u komšiluku. Međutim, bez obzira na taj preduslov, čini mi se da solidarnost i kolektivnost stanara proizilazi iz drugog faktora, a tiče se načina života u sredinama u kojima je živela većina stanara, pre nego što su se doselili u blokove. Po mojim saznanjima, većina je došla iz ruralnih sredina u kojima je ovakav tip veze i komunikacije uobičajen i zasniva se na solidarnosti. Solidarnost, neotuđenost i kolektivne akcije sređivanja okoline povezala bih sa samim načinom nastanka Novog Beograda, odnosno, sa radnim akcijama ili kolektivnim radom, kao i sa

---

⁷ G. A. Fine, op.cit, 12-13.

činjenicom da je stanovništvo Novog Beograda u gradu tek dve do tri generacije, te neke odlike ruralnog načina života prenosi u urbanu sredinu. Tako, grupa šokantnog i neprihvatljivog izgleda i ponašanja biva apsolutno pozitivno prihvaćena, zbog učestvovanja u „akcijama“ i pozdravljanja i pomaganja komšijama.

Recipijenti narativa iz 63. bloka određeni su teritorijalno i subkulturno. Ispitanici zasnivaju svoje mreže odnosa na dva nivoa.

Prvi nivo je teritorijalni, odnosno mreža društvenih odnosa uslovljena je teritorijalnom pripadnošću. Iako je izbor uslovljen mestom življenja, individualni izbor je presudan, jer se ispitanici ne druže sa svim pojedincima iz bloka, već se selekcija vrši na ličnom nivou i ne primaju svakoga u grupu samo zbog toga što je stanovnik bloka.

Drugi nivo je subkulturni. Naime, ispitanici pripadaju različitim subkulturnim grupama – pankerima, skinhedsima, metalcima, bajkerima, navijačima, koje su uslovile njihova poznanstva van bloka. Stil života i muzički pravci odredili su upoznavanja i druženja sa pojedincima iz različitih grupa, koji posredstvom ispitanika učestvuju u širenju i difuziji folklornih narativa ispitivane idiokulture.

Preplitanje ova dva nivoa stvorilo je „mrežu čvrstih društvenih odnosa“ u kojima narativi nastaju, žive i cirkulišu.

Mrežu „slabih veza“ uslovio je razvoj informatičke tehnologije koji omogućava brzu i masovnu difuziju narativa. Na svojim profilima na *My space*-u, ispitanici komuniciraju sa osobama iz „mreže čvrstih odnosa“, sa kojima razmenjuju izraze, narative i humor isključivo vezan za 63. blok.

Sa osobama sa kojima se ne viđaju, slabo poznaju, a komuniciraju preko ovog profila, više razgovaraju i dele narative vezane za muzički pravac i subkulturnu određenost, iako ističu teritorijalnost i lokal-patriotizam.

Lični imperativi

Za Gerija Alana Fajna, lični imperativi predstavljaju činioce unutarpsihičkog stanja koji utiču na stil i sadržaj izvedbe naratora⁸. S obzirom na to da nisam obučena da koristim analitičke metode iz psihologije, a i slažem se sa stavom one grupe antropologa koji izražavaju skepticizam spram primene psihoanalitičkog pristupa na različite socijalne grupe, analiziraću samo one aspekte koje sam prepoznala u folklornoj naraciji idiokulture iz 63. bloka.

U lične imperativne spada *pogled na svet*, koji definiše ispitivanu idiokulturu i objašnjava folklorne narative grupe, ali je i sam oblikovan i

---

⁸ G. A. Fine, op.cit, 14-15.

definisan teritorijalnim i subkulturnim načelima ispitivane grupe i njihovim postupcima.

Pogled na svet je bazični koncept o jastvu, prirodi i društvu, kojima nas snabdeva kultura i on se najčešće nalazi u folklornom govoru, a danas se ogleda u mas medijima i popularnoj kulturi. Najbolje se oslikava u narodnim idejama.

Konstrukcija pogleda na svet ispitivane grupe je kompleksna.

Iako, načelno, većina starijih ispitanika ne voli klero-nacionaliste, a ranije su, naročito na koncertima koji su se događali u centru grada, imali velike sukobe sa pripadnicima skinheds subkulture, u bloku to nije slučaj. Naime, u blokovima postoje grupe skinhedsa koje se druže sa ispitanicima i mada bi, po pravilu, među njima trebalo da postoji netrpeljivost, to ovde nije slučaj.

Oni su u veoma prijateljskim odnosima i čini se da je ovde teritorijalni princip nadjačao dijametralno suprotna načela dve subkulture, u toj meri da na Oi⁹ koncertima možete u prvim redovima videti ispitanike sa „čirokanama“, „dugim kosama“ i „dredovima“, ako tada nastupaju njihovi prijatelji iz bloka.

Upečatljiv i veoma intrigantan jeste spoljašni izgled pojedinaca ispitivane grupe. Svoj spoljašni identitet izgradili su na osnovu načela različitih subkulturnih grupa: pankera, bajkera, skinhedsa, hard kora.

Simbiozom simbola svih ovih podgrupa, stvorili su neko novo značenje svojstveno samo njima. Većina ispitanika je istetovirana. Tetovaže govore dosta o njihovom grupnom, pa čak i teritorijalnom identitetu. Tako, trojica ispitanika imaju na istim mestima tetovaže na kojima piše *Handsome guttersnife*, što znači "zgodni uličar", dok jedan od ispitanika na nozi ima istetoviran crtež solitera u bloku i ispod njih napisano NBDG. Tetovaže se nalaze na vidljivim delovima tela, što implicira to da oni ne žele, ne mogu ili neće da nađu društveno prihvatljiv posao. Cilj ovakvog ukrašavanja jeste provociranje izgledom.

„Asovi divljine“, kako sebe vole da nazivaju, poštuju tradicionalne moralne vrednosti. Osuđuju nepravdu, kriminal na Novom Beogradu, poštuju starije, izražavaju veliku međugrupnu solidarnost, dok sa druge strane piju velike količine alkohola, puše marihuanu, ponekad se bahato ponašaju i izgledaju dijametralno suprotno od predstava poštovalaca tradicionalnih vrednosti. Ovo se, takođe, može povezati i sa njihovim koketiranjem sa različitim subkulturnim grupacijama i ideologijama kao što su komunizam i fašizam.

Oni su „pankeri koji se druže sa skinsima, idu na koncert Cece, preziru elitizam, a sebe smatraju ujedno i „narodom“ i „paganima“. Smatraju sebe

---

⁹ Oi je naziv za vrstu muzike koju slušaju skinheds.

„osvešćenim delom mase“, jer iz njihove perspektive, ne podležu stereotipima koji vladaju u društvu, niti bilo kojim vidovima manipulacije. U svom ponašanju i u svojim stavovima ova grupacija je puna kontradiktornosti, tako da je upravo ta kontradiktornost i sredstvo i cilj njihovog ophođenja.

Raspoloženje je varijabla koja podrazumeva stanja i raspoloženja koja su prolaznog karaktera i uslovljena su situacijom. Ona imaju uticaja na izvedbu i izbor žanra naratora u datoj situaciji.

Na primeru 63. bloka, jasno se vidi uticaj raspoloženja na izbor narativa i izvedbu. S obzirom na to da ispitanici uvek konzumiraju alkohol kada se okupljaju, folklorna naracija i performativnost se pojačavaju srazmerno popijenoj količini alkohola. Kada se nađu, još uvek u treznom stanju, komunikacija je tiša i umerenija. Kako vreme odmiče, oni postaju glasniji, a humor je sve prisutniji. Komunikacija se, najčešće kroz formu šale i podsmevanja različitim predmetima razgovora, pojačava. Tada dolazi do ekspanzije pričanja anegdota, ličnih priča i događaja i svaki ispitanik u jednom delu večeri ima ulogu naratora.

Dinamika performansa

Elemente dinamike određuje interaktivna situacija u kojoj se odvija neki performans. Umetnička dimenzija izostaje u narativima koji se pričaju u bloku 63, ali postoji estetika, koja je svojstvena ispitivanoj grupaciji i koja određuje performativnost naracije. Ustaljenja estetika se ponavlja pri izvođenju određenih narativa, što ću u ovom delu analize pokazati.

Okruženje je jedan od značajnih faktora za razumevanje narativa, kao i društvenog i kulturnog konteksta performansa.

Stariji ispitanici, tj. Mikići, po čijem prezimenu oslovljavaju ovu grupu, su prva generacija koja je odrasla u bloku i među prvima su počeli da ga shvataju kao mesto za izlazak, a ne samo kao „spavaonicu“¹⁰. Prostor u kome se odvijaju folklorni narativi grupe iz 63. bloka je javni i odvija se u uskom krugu poznatih slušaoca. Naratori su u istom hijerarhijskom položaju. Prostor ne ograničava performativnost. Narativi se izvode na „terasici“ - platou zgrade ili ispred dragstora. Pošto narativnost odlikuje glasna priča, vreme izvedbe je bitno, jer se u kasnim večernjim satima događa da, ako su ispitanici preterali, komšiluk pozove policiju koja ih

¹⁰ Izraz „spavaonica“ korišćen je sedamdesetih i osamdesetih godina kao metafora za Novi Beograd. Koristili su ga stanovnici iz centra grada koji su ovu opštinu doslovno shvatali kao mesto na kome se spava, jer su postojale samo stambene zgrade, a sve institucije, kulturni događaji i dešavanja zabavnog karaktera odvijala su se u centru.

rastera. Kada se priča neki narativ ispitanici najčešće stoje u krugu i aktivno učestvuju u njemu. Osim prostora, okruženje čine i slušaoci. Ako je manji broj ispitanika napolju, performativnost i glasnoća su manjeg obima, dok sa povećanjem grupe dolazi do glasnijeg pričanja i izraženijeg performansa u koji su uključeni i gestikulacija, oponašanje glasova i sl.

Stil i tekstura je varijabla koja podrazumeva estetsku dimenziju performansa. Ona je važna za mnoge žanrove, a uz paraverbalne i neverbalne elemente izvedbe, publika tumači izvedbu i sadžaj iste.

Narativnost ispitivane grupe odlikuje poseban, „epski“ način izvedbe. Kada pričaju anegdote, oni na taj način izvode bitnu rečenicu oponašajući izraz lica i stav onoga o kome pričaju. Tako je taj vid izvedbe najistaknutiji u prepričavanju *Suljinih* (prijatelj ispitanika iz bloka) anegdota, koji je i sam uglavnom tako priča, pa sam došla do zaključka da je on uveo ovakav način izvedbe u komunikaciju grupe. Nju karakterišu ispravljen telesni stav, ozbiljan izraz lica, podignuta brada i naglašavanje svake izgovorene reči koja čini srž anegdote.

Ustaljena neverbalnost se ogleda u gestikularnom pozdravu, koji koriste svi ispitanici, a sastoji se od ispravljene šake ispred lica i pomeranjem prstiju gore - dole, čiju performativnost prepoznaju svi članovi ove idiokulture. Kada bi se izvedba barem malo izmenila, primalac ne bi shvatio poruku, a gest bi protumačio kao izmotavanje, a ne kao pozdrav. Paraverbalni elementi prisutni su u odgovoru publike na određenu naraciju, a različita interpretacija uzvika određuje odobravanje ili negodovanje.

Svrha interakcije ispitivane idiokulture je pre svega zabavnog karaktera.

Narator odabira narative koji će nasmejati publiku i učiniti vreme provedeno sa ostatkom grupe veselijim, a komunikaciju dinamičnijom. Kada se nešto loše dogodi ili kada grupa ima neki problem, folklorna komunikacija izostaje i tada ispitanici vode ozbiljan razgovor. Ovo upućuje na zaključak da u ovoj idiokulturi folklorna naracija isključivo ima ludičku ulogu. Kada neki problem prođe ili se reši, on neretko prelazi u folklorne forme (anegdotu, šalu, vic, ličnu priču), priča se na isti način kao i ostali narativi i ima zabavnu funkciju.

Odgovor publike je ključan za uspešnost narativa i performansa. Pošto se u 63. bloku narativi pričaju u grupi koja je snažno međusobno povezana i svuda se kreće zajedno, procena verodostojnosti izlagača je na visokom nivou. Cenzura kolektiva je u ovoj grupi ključna i nema mesta za neistinite elemente prilikom naracije, jer je to njena karta za neuspeh.

Elementi sadržaja

Narativni sadržaj je, po Fajnovom mišljenju, jedina zavisna varijabla na koju se reflektuju predhodne tri. On upućuje na dubinsku strukturu, smisao, značenje i poruku narativa. Fajn ističe posebne komponente sadržaja, a to su detalji, teme, moralna struktura i funkcije.¹¹

Detalji imaju ulogu da narativ čine aktuelnim i prepoznatljivim. Oni pomažu pamćenju sadržaja, a izabrani i memorisani detalji su ti koji određenu priču čine konzistentnom. Na primeru narativa iz 63. bloka detalji čine priču prepoznatljivom i ispitanci u svakodnevnoj komunikaciji izdvajaju jednu rečenicu ili izraz koji referira na tačan događaj, a grupa odmah zna o čemu je reč i šta je narator hteo time da kaže.

Poznavanje konteksta folklorne komunikacije u ovoj idiokulturi je veoma bitan, jer upravo izabrani detalji koji cirkulišu u komunikaciji, bez poznavanja konteksta, deluju besmisleno i ne mogu biti prepoznati.

Teme narativa iz 63. bloka mogu se podeliti na teritorijalne, grupne i one vezane za prakse ove idiokulture. Teme u legendama, isključivo su vezane za teritoriju u kojoj se odvija interakcija grupe. One oslikavaju privrženost teritoriji i uticaj iste na komunikaciju unutar grupe. One se ne šire izvan bloka i, iako ih znaju prijatelji ispitivane grupe, oni ih ne šire dalje i ne upotrebljavaju ih izvan bloka kao što koriste specifične izraze ili anegdote. Teme vezane za grupu ističu zajednički identitet i one se oslikavaju u prepričavanju zajedničkih iskustava sa događaja na koje odlaze pripadnici 63. bloka.

Funkcije upotrebe folklornih narativa u idiokulturi 63. bloka imaju integrativnu i ludičku ulogu. Isticanjem teritorijalnosti i grupnog identiteta oni jasno obeležavaju svoj prostor, ističu i jačaju unutargrupnu solidarnost. Prepričavajući anegdote svojih prijatelja pokazuju privrženost, uključenost u živote tih osoba, kao i međusobno dobro poznavanje.

Funkcija temporalnosti u narativima izražava dubinu i kontinuum čvrstih društvenih veza koje su ispitanci međusobno ostvarili.

Funkcija folklornih narativa, u terenutku kada se pričaju, ima za cilj da zabavi i učini dinamičnijom unutargrupnu interakciju, kao i da u datom trenutku istakne kolektivnost u komunikaciji. Specifični izrazi i tekstovi bendova iz 63. bloka imaju za cilj da daju društvenu kritiku. Prakse puštanja i slušanja turbo folk muzike imaju funkciju da isprovociraju okolinu i da skrenu pažnju na ispitivanu grupu, čiji je spoljašnji izgled dijametralno suprotan predstavama o tome kako treba da izgledaju oni koji tu muziku slušaju.

---

¹¹ G. A. Fine, op.cit, 27.

Zaključak

Osnovni segment koji snažno utiče na formiranje grupnog identiteta ispitivane idiokulture jeste teritorijalnost. Ona predstavlja prostorni okvir za njihovu interakciju, ali zbog izraženog lokal patriotizma i osećaja pripadnosti, ona postaje sastavni deo njihove folklorne komunikacije i tema koja je prisutna u svakodnevnom intergrupnom komuniciranju.

Na ovakav vid teritorijalnog identiteta je uticala posebna kultura blokova i način odrastanja u njoj, kao i period kada ispitanici počinju da se okupljaju, a to su devedesete godine XX veka kada u Srbiji vlada velika tenzija zbog građanskog rata i međunarodnih sankcija. Zbog poljuljanih nacionalnih identiteta, krize u zemlji i kriminala na ulicama, svaka grupa ljudi ima potrebu da se uže odredi i da pretpostavi red u haotičnom okruženju. Ova grupacija je to učinila kroz samoodređenje formirano na teritorijalnim i subkulturnim načelima. Iako teritorijalno povezani, pojedinci su gradili svoje mreže odnosa sa različitim subkulturnim grupama. Tako su se neki odlučili za pank i hard kor, drugi za skinhed subkulturu, dok su neki širili mrežu odnosa sa metalcima, bajkerima i rokerima.

Iako načelno suprotstavljene, subkulture u kojima su ispitanici komunicirali, kao što su pank i skinhed načela, u bloku su koegzistirale i funkcionisale zajedno. Iako su se u centru grada, pankeri iz bloka sukobljavali sa skinhedsima i obrnuto, u bloku se to nije dešavalo. Zbog toga smatram da je teritorijalnost dominantniji faktor koji utiče na grupni identitet, nego subkulturna pripadnost.

Različite subkulture su, s druge strane, odredile poglede na svet pojedinaca iz grupe, koji su dugogodišnjom međusobnom interakcijom uspeli da naprave jedinstveni spoj i da ujedine naizgled različita subkulturna načela. Bez obzira na muzički stil, ove subkulture pretpostavljaju ulicu i bunt kao svoje osnovne determinante. One ta načela izražavaju na različite načine, a idiokultura bloka 63 je uspela da ih integriše u jedinstvenu funkcionalnu celinu.

Folklorna komunikacija idiokulture bloka 63 reflektuje njen pogled na svet, koji je nastao simbiozom subkulturnih postulata i teritorijalnog određenja, performativno se odigrava u javnom prostoru i ima integrativnu ulogu. Kroz različite forme folklorne naracije konstruiše se ideja o zajedništvu, prijateljstvu i unutargrupnoj solidarnosti.

Takođe, ovaj oblik komunikacije sadrži i kritiku državnog uređenja, stereotipa koji vladaju u društvu i ima ulogu da provocira i šokira. U svakodnevnoj komunikaciji folklorni narativi imaju funkciju da zabave i podstiču komunikacijsku interakciju unutar grupe.

Cilj rada je bio da istražim da li se ova idiokultura koja svoj pogled na svet, spoljašnji izgled i način života formira na principu kontradiktornosti, može svrstati u posebnu podkulturnu vrstu.

Zbog agresivnog izgleda, životnih načela i raznih kontrakulturnih formi koje poseduje, a to su navijači i klero-nacionalisti, nameće se ideja da se ova idiokultura može svrstati u kontrakulturu. Međutim, pošto u ispitivanoj grupaciji ne postoji jedinstvena ideologija, organizovane akcije i formalna organizovana grupa, koje čine osnovu postojanja kontrakulturne grupe, smatram da se samo u nekim segmentima pripadnici 63. bloka ponašaju kontrakulturno, ali načelno se ne mogu svrstati u tu kategoriju.

U toku posmatranja sa učestvovanjem i analize folklornih narativa, zaključila sam da ispitivana grupa zadovoljava sve kriterijume podkulture.

Ona je, pre svega, ulična podkultura, isključivo fenomen novobeogradskih blokova i iako žanrovski i ideološki raznovrsna i u tom domenu fluidna, ona poseduje čvrste teritorijalne karakteristike koje je određuju.

Putem razgranatih društvenih mreža sa pošтоваocima različitih podkulturnih stilova i vrsta, ona, kao takva, biva prepoznata među brojnim pripadnicima urbanih i alternativnih beogradskih subkultura.